

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за придобиване на научна степен „доктор“

Автор на дисертационния труд: Надя Наумова

Тема на дисертационния труд: „Когнитивен подход при изследването на неличната форма *Ving* в английския език“

Рецензент: проф. д-р хабил. Ирена Василева

1. Актуалност на проблема

На пръв поглед темата на дисертацията изглежда доста традиционна поради факта, че по нея съществуват огромно количество публикации. Както авторката обаче с право твърди, все още липсва „холистична картина на употребите и значенията на символа *Ving*“ /стр. 1 от автореферата/, което води до фрагментарното представяне на феномена както в стандартните граматика и учебници, така и в теоретичен план, до голямо разнообразие и отчасти разнобой в използваната терминология за описание и оттам – до практически проблеми при преподаването на английски език и практиката на превода. Ето защо приветствам идеята за разглеждането на тази езикова единица не само под едно наименование, но и като единство на концептуално съдържание и форма /вж. Хипотезата/, както и търсенията на авторката в посока на „общото схематично значение“ /вж. Задачи/ и връзките, а не различията между отделните употреби.

2. Състояние на проблема

Дисертантката познава издълбоко състоянието на проблема както в теоретичен, така и в чисто практически план, за което свидетелстват, от една страна, многобройните публикации и теоретични школи, на които се основава разработката и нейният относително критичен

подход към тях, така и вече гореспоменатите проблеми, възникващи в практиката на чуждоезиковото обучение и превода.

3. Избор на методика на изследването

Част от крайните цели на изследването са: „Да се установят значенията, които символа *Ving* придобива в процеса на комуникация, като се анализира как схематичното значение на символа *Ving* и значенията, които той придобива в релативните *Ving* и номиналните *Ving* фразови конструкции, предопределят употребата му в изречение. Значенията да се систематизират в обща класификация на символните *Ving* конструкции и техните употреби в процеса на комуникация“ /пак там/. При поставянето на такива мащабни цели избраният теоретичен подход, а именно когнитивисткият, е не само напълно оправдан, но и, бих казала, наложителен. В основата на цялата разработка стои преди всичко теорията на Ланакър, но авторката не само включва и отделни елементи от други теоретични школи и направления, но и показва изключително добро познаване на обширната литература по конкретния и свързаните с него проблеми.

Приложението на когнитивния подход е описано подробно в Глава 2., където се обръща особено внимание на централния за методиката на изследването модел „сцена“, неговите компоненти и теоретични предпоставки / хипотези, залегнали в основата на анализа.

4. Характеристика на използвания материал

Корпусът на изследването е много добре подбран и има илюстративен характер. Той включва собствен корпус от художествена и специализирана литература, както и извадки от Британския национален корпус. Поставените ограничения като липса на статистическа обработкана данните и изключване на определени употреби на изследваните форми са напълно разбираеми при поставените сложни и обемни цели и задачи. Те са ясно и точно формулирани, а в процеса на анализа – „преследвани“ без особени излишни отклонения.

Бих препоръчала на авторката в по-нататъшни изследвания да обработи корпуса статистически с оглед на изясняване на ролята на *Ving* формите в различните видове дискурс, типове текст, жанрове и др., което особено би подпомогнало създаването на учебни пособия и материали за изучаващите английски език в различни домени.

5. Обща характеристика на дисертационния труд. Приносни моменти.

В отзива си за обсъждането на дисертационния труд бях изказала несъгласие с постановката, която не е променена в окончателния вариант, че при обосновката на причините за възникването на идеята за такава разработка се изхожда от презумпцията, че за изучаващите английски език /в случая българи/ това е първи чужд език и при неговото усвояване влияние оказва единствено родния език /стр. 17/. Може би тук трябва да се помисли, че в днешния глобализиран свят вече много хора владеят в някаква степен повече от един или два езика и/или ги изучават едновременно, и да се преформулира това твърдение. Същото се отнася и до това, доколко условията на изучаване са напълно изкуствени при наличието на многобройните медии, заливащи ни с англоезична информация под всякаква форма, да не говорим за контактите с англоговорящи, осъществявани в страната и чужбина, както и във виртуалното пространство. Последното твърдение е особено валидно за младото поколение, което е и основният контингент от изучаващи чужди езици.

Още в началото на разработката са добре изяснени нейните ограничения, обхват и организация /стр. 21-22/, което не само улеснява четенето и ориентирането в текста, но и дава ясна представа за това, какво може да очаква читателят.

Във втората глава се представят /може би на места прекалено/ обширно теоретичните постановки на когнитивната лингвистика. С оглед обаче на по-широката публика, която не непременно е запозната с тези относително нови, непрекъснато развиващи се и, не на последно място, сложни теории, детайлното описание е полезно за

вникването в последващия анализ. Към тази част остава въпросът ми по отношение на гледната точка на Ланакър, който поставя знак за равенство между наблюдение (observation) и сетивно възприятие (perceptual experience) и употребява Observer и Experiencer равнозначно, тъй като основният поток сетивна информация е под формата на зрителни възприятия. Тази презумпция продължава да не се поставя под въпрос, а може би не трябва да се приема „едно към едно“ – по този начин се изключват например слепите и глухите, както и някои комуникативни ситуации, които изискват предимно използване на други сетивни органи, или пък ситуации, при които се използва напълно непознат за наблюдателя език. По принцип в работата се разглеждат прекалено много теории, част от тях до известна степен безкритично. От друга страна, това говори за обширната информираност на авторката, а е и типичен феномен за много дисертационни трудове. Не е било необходимо например и да се изяснява фактът, че Субектът и Обектът на изследването съвпадат, тъй като на практика това се случва при всички видове езиковедски изследвания, независимо от теоретичния подход, а е и неизбежно в науките за човека по принцип.

Подобни „забегки“ обаче в никакъв случай не омаловажават стриктния и изключително подробен анализ на изследвания феномен в глави трета и четвърта. В трета глава се „изследва когнитивния процес на създаване на значението на *Ving* като сложна лексикална единица - единство от два компонента: концептуално съдържание и неговото конструиране“, прави се „теоретичен анализ на фразовите конструкции образувани от *Ving*“ и се представя „йерархична класификация на символните *Ving* конструкции“. Без да се спирам на многоаспектния, детайлиран и добре подкрепен с примери анализ ще споделя, че за мен лично от особен интерес представляваше разглеждането на ефекта на зуминга, гранулираността и измененията в темпоралната резолюция, които са представени много убедително и иновативно. Тук се разглеждат и компонентите на значението, схематичният потенциал, синтактичните конструкции, в които влизат

тези форми, особено важният проблем за номинализацията и различните му модели на реализация.

Във фокуса на Глава IV са потенциалните комуникативни значения на *Ving* от гледна точка на тяхната концептуализация от наблюдателя. Разглеждат се моделите на концептуализация, фокусирането, т.н. *foregrounding* и *backgrounding*, прави се „анализ на прототипните значения на *Ving*, /който/ проследява какви изменения настъпват в концептуализацията дадено събитие спрямо съществуващите фонови знания за неговата аспектуална схема“, „използването на различните типове аспектуални схеми на събития като референтен конструкт“. Отново се разглеждат определени значения на *Ving* в различни синтактични позиции, а специално внимание се отделя и на определени групи глаголи, означаващи мисловни процеси, отношения, аспектуалност и т.н.

В заключението се извеждат основните изводи и наблюдения, направени в дисертацията, а представените в края приносни моменти биха могли да се разширят, защото отразяват прекалено скромно постиженията на разработката.

Тъй като в рамките на една рецензия не е необходимо да се простирам подробно в „преразказ“ и конкретни дискусии на подробности от дисертацията, ще си позволя една забележка. От теоретична и аналитична гледна точка не ми попадна никъде понятието „дискурс“, чрез който и в чиито рамки всъщност се осъществява вербалната /и не само вербалната/ комуникация. Същевременно прави впечатление, че освен прекрасния английски език, на който е написана разработката, авторката се е съобразила с критиката по отношение на перспективата на писане на английски научен текст и в последния вариант „се осмелява“ да говори и от първо лице единствено число, което подчертава личните ѝ приноси. Изчистени са и „многоредовите“ подзаглавия както в съдържанието, така и в текста и така се улеснява четенето и реферирането.

Цитираните в текста автори са изведени в библиографията, която е съставена изключително съвместно освен, че впечатлява с големия си обем от 142 заглавия. Тук бих искала и да подчертая, че авторката е успяла не само да се запознае с най-новата литература конкретно по темата, но и да борави със съответния терминологичен и теоретичен апарат задълбочено и до голяма степен критично.

Приносите в дисертационния труд са описани от авторката много синтезирано в 6 точки, където се открояват:

- Създаването на холистичен подход за изследването на *Ving* в рамките на когнитивната лингвистика;
- Разширяването на когнитивния модел „сцена“;
- Въвеждане на български език на понятието „въплатен глагол“;
- Представяне на единна класификация на *Ving* конструкциите, и много други.

6. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Кандидатката представя шест публикации по дисертационния труд, излезли през последните 4 години /2008 – досега/. Разбира се, като количество това съвсем не е малко, но почти всички публикации са в издания от конференции, проведени в България, при които е известно, че рядко подлежат на предварителен подбор. С оглед на това бих препоръчала на авторката в бъдещата си работа да се ориентира и към участие в международни форуми и публикации в реномирани сборници и списания.

7. Използване на резултатите от дисертацията и препоръки

Както вече намекнах на няколко места по-горе, резултатите от разработката са пряко приложими при създаването на учебни материали, които биха улеснили усвояването на разглеждания граматичен елемент от изучаващи английски език, чийто майчин език не съдържа това явление /тук не визирам само българи/. От друга страна, голяма част от изводите могат да намерят пряко приложение и в обучението и практиката на превода /както споменава и самата

авторка в Справката за приносите/, особено с оглед, например, на филмовия превод, където дължината на фразата има ключово значение, а разглежданата форма е силно компресирана и създава сериозни проблеми при предаването ѝ на друг език.

8. Авторефератът отговаря напълно на съдържанието на дисертацията, както и на всички стандартни изисквания и е изключително информативен. Относително големият му обем се дължи на също така /бих казала нестандартно/ големия обем на самата дисертация.

9. Заключение

В заключение бих искала твърдо да заявя, че представената разработка е много сериозна, широкообхватна, добре структурирана, теоретично и практически значима и определено има качества на дисертационен труд. Ето защо, също и в съгласие с нормативните документи за придобиване на научни звания и степени, препоръчвам убедено и категорично на уважаемото жури да гласува положително за присъждането на Надя Наумова образователно-научната степен „доктор“.

София, 02.07.2012 г.

проф. д-р хабил. Ирена Василева